

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o stave a úrovni starostlivosti o žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v školách pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom roku 2008/2009 v SR

Počas tematických inšpekcií sa sledovala úloha so zvýšenou pozornosťou s cieľom overiť stav a úroveň starostlivosti o žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP) v základných školách (ZŠ) pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP). Inšpekcie sa uskutočnili v **51** špeciálnych základných školách (ŠZŠ) pre žiakov s mentálnym postihnutím (**50** štátnych, **1** súkromná), čo predstavuje (21,89 % z celkového počtu ZŠ pre žiakov so ŠVVP). Vyučovacím jazykom v **46** školách bol jazyk slovenský, v **2** maďarský, v **3** školách jazyk slovenský aj maďarský. Podkladmi k vyhodnoteniu úlohy boli informácie z dotazníkov pre riaditeľov škôl, rozhovory a poznatky z hospitácií.

V kontrolovaných školách bolo 561 tried, v nich 4 732 žiakov, z toho **2 321 žiakov zo SZP**, na 1. stupni **923**, na 2. stupni **1 398**, školský klub detí (ŠKD) navštevovalo **393** žiakov, v školskom internáte bolo ubytovaných **115** žiakov. S viacnásobným postihnutím evidovali **140** žiakov zo SZP (tabuľka 1), od povinnosti dochádzať do školy oslobodili **5** žiakov.

Tabuľka 1: Základné údaje

kraj	počet			z toho žiaci				
	ŠZŠ	triedy	žiaci	zo SZP	1. stupeň	2. stupeň	v ŠKD	v škol. internáte
Bratislavský	7	66	516	69	24	45	9	0
Trnavský	7	73	553	202	96	106	32	18
Trenčiansky	2	24	123	40	16	24	7	0
Nitriansky	7	46	407	217	97	120	92	10
Žilinský	5	63	487	146	65	81	42	24
Banskobystrický	14	154	1 272	667	233	434	181	21
Prešovský	6	78	786	510	179	331	30	42
Košický	3	57	588	470	213	257	0	0
SR	51	561	4 732	2 321	923	1 398	393	115

Žiaci zo SZP v jednotlivých krajoch predstavovali 13 % – 80 % zo všetkých žiakov ŠZŠ, v priemere za SR tvorili **temer polovicu žiakov ŠZŠ** (tabuľka 2).

Tabuľka 2: Percentuálne vyjadrenie žiakov zo SZP z celkového počtu žiakov ŠZŠ

Percentuálne vyjadrenie žiakov zo SZP z celkového počtu žiakov ŠZŠ	
kraj	percento (%)
Bratislavský	13
Trnavský	38
Trenčiansky	32
Nitriansky	53
Žilinský	30
Banskobystrický	52
Prešovský	65
Košický	80
SR	49

Priemerný počet **zameškaných hodín** na žiaka v SR bol **78** hodín, **ospravedlnených 56**, **neospravedlnených 22**. Údaje zo škôl sa viazali na 1. alebo 2. polrok školského roka, podľa toho, kedy sa inšpekcia v škole realizovala. Rozdiel v priemernom počte zameškaných hodín v jednotlivých polrokoch bol v niektorých školách výrazný (tabuľka 3). Najčastejšou **príčinou** nepriaznivej dochádzky žiakov zo SZP bola chorobnosť, zdravotné oslabenie, lekárske vyšetrenia, záškoláctvo, neuspokojivá komunikácia škôl s rodičmi, nedostatočná adaptácia žiakov na školu (nezvládnutie štátneho jazyka rómskymi žiakmi), nedostatočná motivácia na vyučovaní, vedomostné problémy žiakov z vyšších ročníkov.

Tabuľka 3: Dochádzka žiakov zo SZP do školy

Dochádzka žiakov zo SZP do školy						
kraj	priemerný počet zameškaných hodín na žiaka zo SZP		z toho			
			ospravedlnené		neospravedlnené	
	2. polrok šk. roka 2007/2008	1. polrok šk. roka 2008/2009	2. polrok	1. polrok	2. polrok	1. polrok
Bratislavský	95	116	82	69	13	47
Trnavský	134	–	84	–	50	–
Trenčiansky	–	155	–	126	–	29
Nitriansky	31	28	11	25	20	3
Žilinský	82	23	32	22	50	1
Banskobystrický	39	69	28	59	11	10
Prešovský	116	93	83	66	33	27
Košický	86	35	79	22	7	13
SR	83	74	57	56	26	18
	78		56		22	

Na zlepšenie dochádzky žiakov zo SZP školy využívali rôzne formy práce a prijímali **opatrenia**. Sprísnilo sledovanosť školskej dochádzky, dôsledne preverovali dôvody neúčasti na vyučovaní, kontaktovali **rodičov**, prípadne kompetentný subjekt (detský domov), požadovali ospravedlnenie zameškaných hodín lekárom. V prípade neospravedlnených hodín pozývali rodičov do školy na osobný pohovor s riaditeľom školy a triednym učiteľom, v niektorých školách predvolali pred výchovnú komisiu. Navštevovali rodiny, informovali o podmienkach uplatňovania motivačného príspevku. Spolupracovali **s úradmi** práce, sociálnych vecí a rodiny, obecnými úradmi, komunitným centrom, **políciou**, detskými **lekármi**, využívali pomoc terénnych a školských sociálnych pracovníkov, podali návrhy na umiestnenie problémových žiakov do špeciálnych výchovných zariadení. Niektoré školy zabezpečovali žiakom bezplatnú alebo lacnejšiu **stravu** v školskej jedálni a viedli ich k pravidelným stravovacím návykom, uskutočňovali hygienickú prevenciu, úpravu **organizácie vyučovania podľa autobusových spojov**, motivovali ich mimoškolskými aktivitami. Jedna škola organizovala súťaž o najlepšiu dochádzku žiakov do školy, v ďalšej zabezpečili pre dochádzajúcich žiakov dopravné karty, keďže nemali finančné prostriedky na cestovné lístky.

Výchova a vzdelávanie žiakov zo SZP vyžadovali **vytvorenie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania** (tabuľka 4). Zabezpečovali ich podľa potrieb týchto žiakov všetky kontrolované školy. Úpravu organizácie výchovy a vzdelávania uskutočnilo 38 škôl, úpravu prostredia 33 škôl, špecifické metódy a formy práce vychádzajúce zo zásad práce so žiakmi s mentálnym postihnutím v nadväznosti na osobitosti málo podnetného domáceho prostredia 45 škôl. K vzdelávaniu týchto žiakov podľa individuálneho vzdelávacieho programu pristúpili v 39 školách. Zabezpečili servis odborníkov: v 25 školách pôsobil psychológ, v 32 asistent učiteľa, v 50 výchovný poradca, 43 škôl úzko spolupracovalo

s odborníkmi z poradenských zariadení. Poskytovanie odborných služieb súviselo aj s existenciou centra špeciálnopedagogického poradenstva pri niektorých školách.

Tabuľka 4: Zabezpečenie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania

Zabezpečenie individuálnych podmienok výchovy a vzdelávania								
SR	počet škôl							
	úprava organiz. výchovy a vzdel.	úprava prostredia	využív. špecif. metód a foriem vých. a vzdel.	vzdel. podľa IVP	škol. psychológ	asistent učiteľa	vých. poradca	odbor. z porad. zariadenia
Bratislavský	4	0	6	4	5	3	7	5
Trnavský	6	5	6	4	2	5	7	4
Trenčiansky	1	1	1	1	1	1	2	2
Nitriansky	5	5	5	3	4	2	7	6
Žilinský	4	4	5	5	3	2	5	5
Banskobystrický	11	12	13	14	5	11	14	13
Prešovský	4	5	6	6	2	5	6	6
Košický	3	1	3	2	3	3	2	2
SR	38	33	45	39	25	32	50	43

Žiaci dosiahli uvedené výchovno-vzdelávacie výsledky: z 2 321 žiakov zo SZP **prospelo 2 239**, **neprospelo 72** žiakov, **10** žiakov v Bratislavskom kraji bolo **neklasifikovaných**. **Znížený stupeň zo správania** – stupeň č. 2 malo **162** žiakov, stupeň č. 3 dostalo **124** žiakov. Školy žiakov motivovali pochvalami za dobrý prospech, vzorné správanie, pravidelnú dochádzku a reprezentáciu školy. **Pochvalu** triednym učiteľom udelili **310**, riaditeľom školy **181** žiakom, inak ocenili **74** žiakov zo SZP (napr. diplomami, vecnými darmi, cenou primátora mesta, 25 žiakom sponzorsky poskytli pobyt v letnom tábore). S cieľom posilniť disciplínu, dodržiavať školský poriadok a odstraňovať záškoláctvo uložili triedni učitelia **299 napomenutí** alebo **pokarhaní**, riaditelia škôl **168** pokarhaní (tabuľka 5).

Tabuľka 5: Hodnotenie správania

Hodnotenie správania									
kraj	hodnot. stupňom 2	hodnot. stupňom 3	hodnot. stupňom 4	pochv. tried. učiteľ.	pochv. riad. školy	iné ocenenia	pokarh. tried. učít.	pokarh. riad. školy	iné opatrenia
Bratislavský	8	15	0	7	5	0	5	6	0
Trnavský	8	10	0	10	24	3	29	31	0
Trenčiansky	7	5	0	5	5	0	6	4	0
Nitriansky	20	4	0	17	23	10	7	4	0
Žilinský	8	5	0	19	14	5	14	11	1
Banskobystr.	67	58	0	90	41	33	85	62	0
Prešovský	17	1	0	138	50	23	133	23	0
Košický	27	26	0	24	19	0	20	27	0
SR	162	124	0	310	181	74	299	168	1

Najčastejšou **príčinou** zníženia známok zo správania, či udelenia výchovných opatrení, bolo porušovanie školského poriadku, nevhodné správanie a neospravedlnené zameškané vyučovacie hodiny. K najfrekvencovanejším dôvodom zlých výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov patril nezáujem o učenie, časté vymeškávanie vyučovania, nevhodné podmienky na domácu prípravu, slabá motivácia žiakov na vyučovacích hodinách, vývinové poruchy učenia a správania žiakov, nízky intelektový potenciál žiakov s mentálnym postihnutím.

Na zlepšenie tohto stavu prijali školy rad **opatrení**: spoluprácu s rodičmi, s komunitným centrom, rozhovory so žiakmi, zaradovali ich do prípravného ročníka, sprostredkovali im odborné logopedické a psychologické intervencie, bezplatne zabezpečovali školské pomôcky a školské potreby, ponúkli možnosť bezplatného pobytu v ŠKD s prípravou na vyučovanie. Možnosť doučovať sa dostali aj žiaci, ktorí nenavštevovali ŠKD. Školy realizovali otvorené hodiny, terapeutické a komunitné sedenia, zlepšili názornosť vyučovania, usilovali sa o atraktivnosť školského prostredia. Poskytli žiakom individuálnu pomoc a individuálny prístup asistenta učiteľa, školského psychológa, výchovného poradcu. Vhodne motivovali žiakov pochvalami pred kolektívom školy a drobnými odmenami za zlepšenie výsledkov učebnej činnosti.

Žiaci zo SZP sa zapájali do **mimoškolských aktivít** – vždy sa zapájali v **36 %** škôl, často v **53 %**, zriedkavo v **11 %** ŠZŠ. Vo všetkých kontrolovaných školách navštevovali títo žiaci **záujmové útvary** rôzneho zamerania. Školy sa zúčastňovali rôznorodých **projektov a aktivít** so športovou, prírodovednou a umeleckou tematikou. Pozitívom bola dochádzka týchto žiakov do ŠKD. Príťažlivé pre nich boli tvorivé dielne, vianočné trhy spojené s predajom vlastných prác a aranžovaním, účasť na jarmoku, besede, maratóne v čítaní, aktivitách realizovaných v spolupráci s mestskou knižnicou, domovom dôchodcov, penziónom. Kladne **vplývali** na rozvoj praktických zručností a schopností žiakov, posilňovali ich sebadôveru, prispievali k rozvoju tvorivosti a komunikačných kompetencií. **Príčinou nezájmu** časti žiakov zo SZP o aktivity v mimovyučovacom čase boli problémy s dopravou do školy, nezáujem o ponúkané aktivity, nepravidelná školská dochádzka, zlý prospech a problémy so správaním.

Mnohí žiaci boli úspešní v **súťažiach** školských, regionálnych, celoslovenských aj medzinárodných. Darilo sa im najmä v súťažiach v stolnom tenise, atletike, v speváckych súťažiach, v prednese poézie a prózy, veľkou mierou vo výtvarných súťažiach. Možnosti na realizáciu žiakom so ŠVVP poskytovali aj špecificky zamerané zadania výtvarných súťaží. Výtvarné práce prezentovali na verejnosti doma aj v zahraničí, práce žiakov Trnavského kraja použili ako úvod k animovanému filmu Najkrajšie Vianoce. V súťažiach získali žiaci popredné umiestnenia a ocenenia. Menší záujem prejavili o vedomostné súťaže, napriek tomu v krajskej prírodovednej a matematickej súťaži obsadila jedna škola popredné miesto.

V záujme zlepšenia **spolupráce s rodičmi** žiakov zo SZP školy realizovali aktivity, programy rôzneho zamerania, okrem tradičných foriem i nové. Formy spolupráce súviseli s vnútornými podmienkami škôl. Poskytovali rodičom odborné poradenstvo na zlepšenie sociálno-právneho vedomia, pozývali ich na akcie a prezentácie škôl na verejnosti pri rôznych príležitostiach, školské výlety, dni otvorených dverí, návštevu divadelných predstavení, usporadúvali školenia rodičov v oblasti IKT, ponúkali materiálnu pomoc pri zabezpečovaní školy v prírode. Vybavovali im dotácie, motivačné štipendiá, pomoc pri šití kostýmov pre rómskych žiakov, pripravili týždeň cigánskej kuchyne, karnevaly, majálesy za účasti rodičov a pod. Napriek úsiliu škôl sa rodičia do projektov nezapájali, na aktivitách sa zúčastňovali v menšej miere alebo o ne vôbec nejavili záujem.

Polovicu žiakov v kontrolovaných ŠZŠ (v priemere za SR) tvorili žiaci zo SZP. Na zlepšenie dochádzky, správania a vzdelávacích výsledkov školy prijímali rad opatrení. Spolupracovali s úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, s políciou, rôznymi inštitúciami. Pri výchove a vzdelávaní týchto žiakov sa snažili vytvoriť vhodné individuálne podmienky. Školy využívali výchovné opatrenia na motiváciu žiakov, aj v snahe posilniť disciplínu a odstrániť záškoláctvo. Žiaci sa často zapájali do mimoškolských aktivít, mnohí boli úspešní v rozmanitých súťažiach. Na nadviazanie kontaktu alebo zlepšenie spolupráce s rodičmi realizovali školy aktivity rôzneho zamerania, záujem rodičov o ne bol nižší.